

## İÇİNDEKİLER

Takdim.....	3
Çözüm Süreci: Dün, Bugün, Yarın Vahap Coşkun.....	7
Barış Sabretmekle Mümkün Vahap Coşkun.....	19
Kürtler Orta Doğu'da Nasıl İstikrar Faktörü Haline Geldiler? Arda Akçiçek.....	23
Kolombiya ve Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Barış Süreci Gökçe Hubar.....	27
Barışa Giden Yolda Başarısız Müzakere Örneği: Sri Lanka Hükümeti - LTTE Görüşmeleri Yusuf Çınar.....	31
İç Savaş ve Devletçi Zihniyet Sheldon Richman.....	51
Müslüman Demokratların Zor Sınavı Bekir Berat Özipek.....	55
Devletsiz ve Siyasetsiz Din Mümkün mü? Bilal Sambur.....	59
Kitap Değerlendirmesi: <i>Stratejik Derinlik</i> , Ahmet Davutoğlu Can Ceylan.....	65
Üçüncü Cumhuriyet mi? Atilla Yayla.....	73
Adlî Yıl Açılış Konuşmaları Osman Can.....	81
Türkiye Siyasetinde 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Bekir Berat Özipek.....	93
10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Üzerine Harun Kaban.....	107
Sübjektivist Paradigma Ünsal Çetin.....	115
Altyapı Yatırımlarını Savunmak Ünsal Çetin.....	123
Hip Hop: Bir Serbest Piyasa Tarihi Brandon Maxwell.....	127

# liberal düşünce

Üç Aylık, Yerel-Sürelî Dergi  
Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014

## Sahibi

Liberte A.Ş. adına,  
Özlem Çağlar

## Editör

Yusuf Şahin

## Yardımcı Editörler

Buğra Kalkan, Arda Akçiçek

## Yazı İşleri Müdürü

Harun Kaban  
yaziisleri@liberal.org.tr

## Yayın Kurulu

Adnan Küçük, Ahmet Nuri Yurdusev,  
Asaf Savaş Akat, Atilla Yayla, Bahadır  
Akın, Bekir Berat Özipek, Bican Şahin,  
Cennet Uslu, Eser Karakaş, Fuat Erdal,  
Fuat Oğuz, Hasan Yücel Başdemir, İhsan  
Dağı, Kürşat Aydoğan, Levent Korkut,  
Mehmet Turhan, Melih Yürüşen, Metin  
Toprak, Murat Yılmaz, Mustafa Acar,  
Mustafa Erdoğan, Ömer Çaha, Sait Ak-  
man, Tanel Demirel, Turan Yay, Yavuz  
Atar, Zühtü Arslan

## Uluslararası Danışma Kurulu

Angelo Petroni, Chandran Kukathas,  
Hardy Bouillon, İmad-Ad-Dean Ahmad,  
Leonard Liggio, Norman Stone, Pascal  
Salin, Ralph Raico, Richard Epstein, Suri  
Ratnapala, Victoria Curzon-Price

## Abonelik

www.liberte.com.tr

## Dergi Temsilcileri

Enver Alper Güvel (Adana)  
guvela07@gmail.com

Vahap Coşkun (Diyarbakır)  
vahapcoskun@yahoo.com

Yüksel Göktaş (Erzurum)  
yuksekgoktas@atauni.edu.tr

Ahmet Yılmaz Ata (Gaziantep)  
ayata@gantep.edu.tr

Ahmet Hamdi Ayan (Hatay)  
ahmethamdiayan@hotmail.com

Ferhat Çakır (Kayseri)  
ferhatcakir@hotmail.com

Mustafa Bulut (Kocaeli)  
umuttepeyayinlari@yahoo.com

M. Cüneyt Özşahin (Konya)  
ozsahin@konya.edu.tr

Yekta Şirin (Sakarya)  
yekta\_sirin@hotmail.com

Recep Tapramaz (Samsun)  
recept@omu.edu.tr

Levent Görüşük (Sivas)  
gorusuklevent@hotmail.com

## Kapak Tasarımı: Ezgi Zorlu

**Baskı:** Cantekin Matbaası

## Liberte Yayınları®

GMK Bulvarı No:108/16, Maltepe, Ankara  
Tel: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

Web: www.liberte.com.tr

E-mail: info@liberte.com.tr  
yaziisleri@liberal.org.tr

## Takdim

Bu sayımızın ana teması, *Çözüm Süreci*. Türkiye, Cumhuriyetin kuruluş felsefesinin de bir sonucu olarak, kendine iki düşman bellemiş durumdaydı. Bunlardan birincisi, irtica, ikincisi de bölücülük idi. Birinci sorunun ne kadar yapay olduğunu, son on üç yılda atılan bir dizi adımla, görmüş olduk. Çözüm Süreci, ikinci düşmanın da ne kadar yapay bir düşman olduğunu bize göstermesi bakımından oldukça önemli. Türkiye, ikinci kamburundan da kurtulmanın arefesinde. Tabii ki işin daha çok başındayız. Bu türden tarihî derinlikleri olan sorunlar, bir günde ortadan kalkmaz. Ancak, sorunun çözüm yoluna girildiğine dair umutlu olmamız için elimizde çok sayıda gerekçe var.

Bu sayıya, hem konuyu başından bu yana soğukkanlılıkla ele alabilmiş hem de *Âkil İnsanlar Heyeti*'nde yer almış olan Vahap Coşkun'un iki yazısıyla başlıyoruz. Coşkun, ilk yazısında, Çözüm Süreci'nin öncesi, bugün gelinen nokta ve yarına ilişkin öngörüler üzerinde duruyor; yazısını, hem devletin hem de toplumun farklı katmanlarının Çözüm Süreci'ne ilişkin umuduna vurgu yaparak bitiriyor; bize, böyle bir sorunu ancak, iktidarın dışındaki odakların da elini taşın altına koymasıyla çözebileceğimiz konusunda bir uyarıda bulunuyor.

Coşkun, ikinci yazısında, yurtdışında katıldığı bir toplantıda İrlanda meselesi üzerine yapılan tartışmalardan edindiği izlenimlerden hareketle, şu değerlendirmeyi yapıyor: Evet, her evin bir sorunu vardır ve bizim de sorumuz tabiatıyla bize hastır. Ama bu, başka ülkelerin deneyimlerinden ders

çıkaramayacağımız anlamına gelmiyor. Coşkun, özellikle sivil toplumun Çözüm Süreci'nde oynayabileceği role dikkat çekiyor.

Üçüncü yazı, Arda Akçiçek'e ait. Akçiçek, Irak'ın kuzeyinde Kürtler tarafından kurulan ve özerk bir yapı arz eden bölgenin, piyasa ilişkilerini de kullanarak, nasıl istikrarlı bir bölge haline geldiğini ortaya koyuyor. Akçiçek, ayrıca, daha düne kadar orada ayrı bir devlet kurmayı ulusal tehdit olarak gören Türkiye'nin durumuna da gönderme yapıyor. Bir bakıma, hayat en acımasız öğretilendir, özdeyişini bir kez daha hatırlatmış oluyor.

Gökçe Hubar, Kolombiya Cumhurbaşkanlığı seçimleri üzerinden Türkiye'deki Çözüm Süreci'ne dair uyarılarda bulunuyor. Kolombiya, yaklaşık yarım yüzyıldır süren silahlı bir çatışmayı sonlandırmaya çalışıyor. Bunu, asker kökenli, üstelik de Savunma Bakanlığı yapmış biri eliyle yapmaya çalışıyor. Bu tecrübenin bize, terör sorununu silahla çözmek için yıllardır uğraşan Türkiye'ye, önemli katkılar yapacağı açık. Hubar, orada da gidişattan memnun olmayanların bulunduğu dikkat çekiyor. Şu halde, Çözüm Süreci, hep muhalefet edenlerin bulunduğu bir süreç olarak ilerleyecek; bu yazının bize verdiği mesajlardan biri de bu.

Dosya konumuz olan Çözüm Süreci'ne, Yusuf Çınar'ın Sri Lanka Hükümeti'nin LTTE ile yaptığı bir dizi görüşmenin tarihi hakkında verdiği bilgiyle devam ediyoruz. Çınar, Batılı ülkelerdeki tecrübenin aksine, Doğu'daki bir ülkede, Sri Lanka'da, terörle mücadelede tatbik edilen ve muhaliflerin tümünden imhasını içeren farklı bir tecrübeyi aktarıyor. Bu tecrübenin ne kadar insanî olduğu tartışması bir kenara; kalıcı bir çözüm içerip içermediği konusu da kuşkuludur. İlerleyen yıllarda bunu hep birlikte görmüş olacağız.

Sheldon Richman'ın Amerika'da 1861'de başlayan İç Savaş'ın maliyetleri üzerine verdiği bilgiler de, bir sorunu silahla çözmenin ilk başta akla gelmeyen başka maliyetlerinin olduğunu bize göstermesi bakımından oldukça öğreticidir.

Sonraki iki yazı; Türkiye'deki Çözüm Süreci'nin ana aktörü olan hükümetin dayandığı siyasî gelenekle ilgili. İlki, Bekir Berat Özipek'e ait. Özipek, yazısında, Türkiye'deki demokratik dönüşümün ancak Müslüman demokratlar eliyle gerçekleşebileceğine dair değerlendirmeler yapıyor. Özipek'e göre bu, bir taraftan Müslüman demokratların kendilerini değiştirip dönüştürme becerilerine bağlı (zira onlar da devletçilik, milliyetçilik gibi hastalıklarla malûller); diğer taraftan da, önümüzde tarihten gelen yığınla sorun var ve bunun da Müslüman demokratları yorma ihtimali bulunuyor.

Bununla bağlantılı ikinci yazıda Bilal Sambur, İslâm hem dindir, hem devlettir, hem ibadettir hem siyasettir formülasyonunu eleştiriyor. Ona göre böyle bir formül, sahil İslâm anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Sambur, sadra şifa olabilecek bir İslâm anlayışının, İslâm hem dindir hem ahlâktır, hem ibadettir hem ümmettir formülü olabileceğini belirtiyor. Birinci formülasyonun devlete, İslâm adına ilâve görevler yüklediğini, örneğin, devletin bireyleri günahlarından arındırmak gibi bir noktaya bizi götüreceğini, bununsa bireyin özgürlüğüyle, kendi çabasıyla arınması anlayışıyla bağdaşmadığını belirtmektedir.

Can Ceylan, yeni Başbakanımız Ahmet Davutoğlu'nun son on yıldır çok konuşulan *Stratejik Derinlik* kitabına dair değerlendirmesi, yine önceki iki yazıyla bağlantılı sayılabilir. Şöyle ki: Kitap, Müslüman demokratların bir anlamda yol haritası gibi işlev görmüştür ve muhtemelen ileriki yıllarda aynı şekilde bir işlev görecektir. Bu kitaba dair bir değerlendirme, bugüne kadar kitabı okumayanlar bakımından da bir özet niteliğindedir.

Atilla Yayla, "Üçüncü Cumhuriyet mi?" başlıklı yazısıyla, Türkiye'nin siyasî hayatının incelenmesinde anlamlı olabilecek bir katkıda bulunuyor ve 10 Ağustos 2014 tarihinden sonraki dönemi Üçüncü Cumhuriyet olarak nitelendiriyor. Yayla, Birinci Cumhuriyetten Üçüncü Cumhuriyete doğru ilerleyişimizdeki istikametini hep, daha liberal bir noktaya doğru evrilmek olduğuna işaret ediyor.

Bu sayımızdaki en ilginç yazılardan biri, Osman Can'ınki. Can, bugüne kadar bizlerin hiç dikkatini çekmeyen bir konuyu, Adli Yıl Açılış Konuşmaları'nın tarihî sürecini Akşam Gazetesi'ndeki köşesinde ele aldı. Bu yazı bize, Adli Yıl Açılış Konuşmaları'nın nasıl olup Yargı'nın Yürütme'ye bağlılığını ifade ettiği bir biçimden Yargı'nın Yürütme'ye zılgıt çektiği bir aşamaya geldiğini, açık bir biçimde gösteriyor. Can, bir bakıma, HSYK üzerinden yürüyen tartışmanın ne anlama geldiğini de anlamamıza yardımcı oluyor.

Bekir Berat Özipek, 10 Haziran 2014'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Ak Parti adayının Çevre'yi temsil etmesiyle ayırt edilebileceğini ve bu seçimleri en iyi, Merkez-Çevre tartışması ekseninde anlayabileceğimizi, Erdoğan'ın alt ve orta alt gelir gruplarının kendisini bulduğu bir aday olarak seçimi göğüslediğini belirtmektedir.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri üzerine bir değerlendirme yaptığı yazısında, Harun Kaban, seçimin pek çok önemli yanının olduğuna, vesayet zincirlerinden bir kısmının bu seçimle birlikte kırıldığına, örneğin, daha önce rejim meselesi olan "başörtüsü"nü artık Çankaya'ya çıkarttığına, seçimin finansmanı

konusunda bağışa dayalı yeni bir modelin denendiğine ve daha pek çok ilkin bu seçimde yaşandığına dikkat çekiyor.

Son üç yazı, piyasa ekonomisiyle ilişkili yazılar: İlki, Ünsal Çetin'in emek değer teorisinin değil de subjektif değer teorisinin niçin daha sağlam temellere oturduğuna dair yazısı. İki değer teorisi arasındaki farkı anlamak için, oldukça basit ve anlaşılır bir yazı. Bir konu ancak bu kadar özet bir şekilde ele alınabilirdi. İkinci yazı, yine Ünsal Çetin'e ait. Çetin, Türkiye'deki altyapı yatırımlarını, liberal bir perspektiften, ele alıyor ve daha önce akla gelmeyen noktaların altını çiziyor.

Son yazıda, Hip Hop'un piyasa ekonomisi içerisinde nasıl olup da neşv-ü nema bulduğu, Brandon Maxwell'in kaleminden okuyucuya aktarılıyor. Maxwell, serbest piyasanın, bireyler ve firmalar arasındaki karşılıklı fayda platformunu ilerletmeye yaradığına; tüketicilere, bu karşılıklı faydanın sürdürülebilirliği konusunda çeşitlik seçenekler sunduğuna dikkat çekiyor.

Bir aksilik olmaz ise, 2014'ün son sayısında EĞİTİM konusunu ele alıyoruz. "Eğitim şart" mottosu da dâhil, eğitimle ilgili hemen her konunun masaya yatırıldığı bir başka sayıyla karşınızda olmak dileğiyle; hepinize açık zihinli günler diliyorum.

Yusuf Şahin  
Editör

## Çözüm Süreci: Dün, Bugün, Yarın

Vahap Coşkun

Doç. Dr. | Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

liberal düşünce | Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 7-18

Türkiye'de, 2011 Haziran ile 2013 Aralık arasındaki 1.5 yıllık zaman diliminde çok şiddetli bir çatışma yaşandı. Hükümet ile PKK arasında yürütülen Oslo Görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Kürt meselesi yeni bir şiddet sarmalına girdi. Yoğun çatışmalar, kitlesel tutuklamalar ve açlık grevleri ile siyasal tansiyon yükseldi, köprülerin atılması noktasına gelindi. 2012'in son aylarında Diyarbakır'a veya bölgedeki herhangi bir ile gelenleri karşılayan, patlamak üzere olan bir öfkeydi.

Ancak 2013'ün başında bu manzara değişti. PKK'li tutuklu ve hükümlülerin sürdürdüğü açlık grevleri Abdullah Öcalan'ın araya girmesiyle bitti, bunu müteakiben yeni bir görüşme süreci başladı. Uzunca bir süredir dünyayla irtibatı kesilmiş olan Öcalan siyaset sahnesinin vitrinine kuruldu. BDP'li milletvekilleri ile Öcalan arasında bir görüşme trafiği başladı. Öcalan'ın verdiği mesajlar milletvekilleri aracılığıyla tabana, Kandil'e ve Avrupa'ya iletildi. Kısa bir süre öncesine kadar birbirlerine en üst perdeden meydan okuyan ve savaş çığlıklarıyla tüm sesleri bastıran tarafların dillerinden bu kez "barış temennileri" dökülmeye başladı. "Barış" kamusal bir söylem haline geldi.

### Ne Oldu?

Kürt meselesindeki bu keskin dönüş, herkesin zihnini meşgul etti. "Ne oldu da taraflar, sorunu savaşıarak değil de, konuşarak çözme kararı aldılar? Daha bir ay önce Öcalan'ı asmaktan, BDP'lileri Meclis'ten atmaktan söz eden Erdoğan ile

tışılmasına zemin hazırlıyor. Sürece toplumsal desteği büyütüyor, meşruluk kazandırıyor. Savaştan bıkan toplum barış siyasetini kabul ediyor ve her seçimde barışın temini için yapılacaklara arka çıkacağını oylarıyla gösteriyor.

Türkiye, son çeyrek yüzyılda barışa hiç bu kadar yaklaşmadı. İnsanlar kapılarının önünde duran bu fırsatı kaçırmak istemiyorlar. “Barış” söylemi giderek daha fazla toplumsallaşıyor. Barışı kurabileceğine inanan toplum, barışçıl bir gelecek tasavvur ediyor ve bunun için de Türkiye’nin bütün kurum ve kurallarıyla adeta yeniden inşa edilmesini arzuluyor. Bu, yalnızca iktidarın yapabileceği, altından tek başına kalkabileceği bir yük değil. Bu nedenle barışı arzulayan herkesin sorumluluğunu yerine getirmesi ve sürecin ilerlemesi için destek sunması gerekiyor.

## Barış Sabretmekle Mümkün\*

Vahap Coşkun

Doç. Dr. | Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 19-22

Democratic Progress Institute (DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü), toplumsal sorunların demokratik şekilde çözümüne kafa yoran İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu. Enstitü çalışmalarında, sorunların taraflarını bir araya getirmeyi, onların bilgi, fikir, kaygı ve önerilerini birbirleriyle paylaşımlarını sağlamalarını ve böylelikle demokratik bir zemin oluşturmayı amaçlıyor. Direktörlüğünü Kerim Yıldız’ın yürüttüğü DPI’nin Uzmanlar Konseyi’nde Britanya’dan ve Türkiye’den birçok tanınmış sima bulunuyor.

DPI’nin faaliyetlerinde deneyim paylaşımı önemli bir yer tutuyor. Farklı ülkelerin benzer sorunları yerinde inceleniyor, tarafların görüşlerine başvuruluyor, karşılaştırmalı analizler yapılıyor, ortak ve farklı noktalar tespit ediliyor. Bu bağlamda DPI, Kürt meselesine ilişkin Türkiye, Güney Afrika, İrlanda ve Almanya’da birçok çalışma yaptı.<sup>1</sup>

Geçen hafta da İrlanda’nın başkenti Dublin’de “**Çatışma Çözümünde Sivil Toplumun Rolü: İrlanda Deneyimi**” başlıklı bir çalışma ziyareti düzenledi. Gazeteci, akademisyen ve STK temsilcilerden oluşan bir grupla birlikte bu çalışmaya katıldım. Üç gün boyunca yapılan toplantılarda amaç, başta sivil kuruluşları olmak üzere farklı aktörlerin çözüm sürecinde nasıl bir yol izlediklerini tartışmak ve tecrübelerinden istifade etmektir. Bunun için si-

\* Bu yazı 24.04.2014 tarihinde, Star Gazetesi’nin Açık Görüş isimli ekinde yayınlanmıştır.

<sup>1</sup> DPI’nin rapor ve incelemelerine <http://www.democraticprogress.org/> adresinden ulaşılabilir.

Sürecin kapsayıcı olması, sürdürülebilirliğini temin etmede önemli bir fonksiyon icra ediyor. Süreç salt çatışan taraflar arasında ve siyaset sahnesinde yürütülmemeli. Bu, başlangıçta zorunlu bir hal olabilir. Ama zaman ilerledikçe, aktörler ve sektörler düzeyinde süreç çeşitlendirilmeli. Küçük partiler ve STK'lara yer verilmeli. Herkese müdahil olma imkânı sunulmalı, sürecin kapısı onlara açık tutulmalı. Kültür, turizm, ulaşım, eğitim, medya, spor, enerji, vb. sektörlerdeki fırsatlar değerlendirilmeli. İşsizliğin ve eğitim olanaklarından mahrumiyetin süreci zorlayacağı göz önünde tutularak ekonomik gelişme teşvik edilmeli. Sürecin herkesi içermesi, hem sürecin politik çatışmaların nesnesi olmasını engeller, hem de süreci sabote etmek isteyen grupların tesirlerini asgariye indirir.

### “Proje” Değil “Süreç”

Gerek STK temsilcileri, gerek devlet yetkilileri olsun bir konunun üzerinde durdular. O da barışın, bir “proje” değil “süreç” olduğuydu. Kuşaklar arası çatışmanın olduğu bir yerde tarafların birbirlerine güven duymaları ve kısa bir zaman zarfında barışa ulaşmaları mümkün değil. Bu nedenle barış uzun vadeli düşünülmesi ve barışa doğru ilerlerken sabırlı olunmalı. Tereyağından kıl çeker gibi rahat bir şekilde ilerlemez barış süreci. Doğrusal bir hat izlemez barış süreci, inişler ve çıkışlar olabilir. Çünkü taraflar arasında aşırı örselenmiş olan güveni temin etmek zaman alabilir. Bazı gruplar geçmişe saplantılı bir ilgi duyup, geçmişteki kötü hatıraları her daim ayakta tutmak ve topluma yeniden travma yaşatmak isteyebilirler. Veya politik kaderlerinin çatışmanın devamına bağlamış marjinal gruplar olabilir. Bunların faaliyetleri birtakım sorunlar doğurabilir. Bunlar normaldir. Önemli olan bu zorluklar ve sorunlar karşısında süreci devam ettirme iradesi ve liderliği göstermektir. Süreci sürdürmede tutarlı davranmak, küçük de olsa sürekli adım atmak ve boşlukları doldurarak süreci yapılandırmak, sürece güveni artırır.

Toplantıların birinde konuşmacılarından biri Tolstoy'un Anna Karenina'sının giriş cümlesine atıfta bulundu: *“Bütün mutlu aileler birbirine benzerler. Her mutsuz ailenin ise kendine özgü bir mutsuzluğu vardır.”* Şüphesiz, bizim mutsuzluğumuz da bize has. Çözümü kendimiz üreteceğiz. Ama bu, başkalarının çözüm bulmaya çalışırken yaşadıklarından kendi payımıza dersler çıkarmamıza engel değil. Bu çerçevede İrlanda tecrübesi çok büyük bir önem taşıyor ve hâlâ ondan öğreneceğimiz çok şey var.

## Kürtler Orta Doğu'da Nasıl İstikrar Faktörü Haline Geldiler?

**Arda Akçiçek**

LDT Akademik Kurul Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Araştırma Görevlisi

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 23-26

IŞİD'in (Irak Şam İslam Devleti) Irak'ın bazı bölgelerini işgal etmeye başlaması ve Irak ordusunun silah ve üniformalarını bırakıp kaçmaktan daha iyi bir sonuç alamamasından sonra Peşmerge, Kürt bölgesine yönelen ilerleyişi durdurmayı başarmış görünüyor. Bu kriz, Kürtlerin, IŞİD'e karşı Irak'taki tek rakip güç olabileceğini gösterdi ve Kürtlerin kapasitesine ilişkin ilgiyi arttırdı: Acaba Kürtler IŞİD'e karşı durabilecek gücü nasıl elde etmişlerdi?

Tarih boyunca Kürtler bağımsız bir devlete sahip olmadılar. Orta Doğu'daki en kalabalık azınlık olan Kürtler, yükselen ve düşen birçok devletin egemenliği altında yaşadılar. Bu durum onları çoğunluklar karşısında sürekli dezavantajlı bir pozisyonda tuttu ve Kürtler genelde bu devletlerin rejimlerinden eziyet gördüler.

Kürtlerin, onları on yıllarca baskı altında tutan Saddam Hüseyin'in Baas rejimi tarafından Halepçe'de katledilmelerini hatırlamak zor değil. Kürtlerin hayatta kalmaya uğraştıkları tek örnek Irak da değil. Bölgedeki birçok devletin yönetiminde Kürtler benzer bir tarihi deneyimlediler. Buna Türkiye de dâhil. Cumhuriyetin kuruluşundan beri Kürtler bastırıldılar, dışlandılar ve asimile edilmeye çalışıldılar. Hak ve özgürlükleri ihlal edildi ve en temel haklarından bile mahrum bırakıldılar.

Ne var ki son dönemde yaşananlar Kürtler açısından bir avantaja dönmüş durumda. Şu anda Kürtler tarihte hiç olmadıkları kadar, Kuzey Irak'ta kendi

\* Bu makalenin İngilizce orijinali *The Global Entrepreneur* internet sitesinde yayınlanmıştır. "How Kurds became a stability factor in the Middle East", Arda Akçiçek, <http://www.theglobalentrepreneur.com/kurds-became-stability-factor-middle-east/>

ifadeyle Kürtler, Türkiye demokrasisinin istikrar kaynağı olmuşlardı. Kürtler şimdiye kadar olumlu çıktıkları olan görüşmeleri devam ettirmeyi başardılar.

Kürtlerin durumunda, otonomi, bu etnik grubun kendileri hakkında en rasyonel kararları vermesini sağladı ve onlar da piyasalarını açma ve diğer ülkelerle ticaret yapma tercihinde bulundular. Bu Kürtleri daha zengin ve siyasi olarak daha güçlü hale getirdi. Bu nedenle, şu an Irak'ta istikrar faktörü haline geldiler. Hatta, geçmişte Kürtlerin herhangi bir şekilde güçlenmesini ulusal tehdit olarak gören Türkiye ile ilişkilerini güçlendirdiler. Türkiyeli Kürtlerin sağduyusuna ilaveten, KBY'nin Türkiye ile ilişkilerini geliştirmesi ülkenin Kürtlere yaklaşımının yumuşamasına katkıda bulundu. Bugün Kürtler için Irak'ta bağımsız bir devlet ilan etmenin erken olduğu düşünülse de Kürtler kendi ülkelerini kurmaya doğru sağlam adımlarla ilerliyorlar ve rasyonel tercihleri en iyi ortaklarının Türkiye olacağını gösteriyor.

Otonomi ve piyasa ilişkilerinin Kürtleri Orta Doğu'da istikrarlı bir pozisyona yerleştirdiği oldukça açık. Merkezi Bağdat rejiminin tüm engellemelerine rağmen Kuzey Irak Kürtleri giderek zenginleşiyor. Şu an, Kürt bölgesi siyasal ve ekonomik olarak bölgenin en istikrarlı ve güvenli bölgesi olarak görünüyor. Türkiye Kürtleri ise Türkiye demokrasisinin en önemli öncü güçlerinden biri olarak tarihi bir rolü yerine getiriyor.

## Kolombiya ve Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Barış Süreci

**Gökçe Hubar**

Araştırmacı - Yazar, Uluslararası İlişkiler Uzmanı

*liberal* düşünce | Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 27-30

Kolombiya'da Juan Manuel Santos'un yeniden cumhurbaşkanı seçilmesi hakkında, 20 Haziran tarihinde IRIS adlı Fransız düşünce kuruluşunun internet sitesinde bir yorum yazısı yayımlandı. Enstitünün araştırmacılarından Jean-Jacques Kourliandky, Kolombiya'daki güncel gelişmeler hakkında kendisine sorulan sorulara verdiği yanıtlarla aslında sadece Kolombiya'daki değil Türkiye'deki cumhurbaşkanlığı seçimleri ve çözüm sürecini de mercek altına almış oldu. Zira 2014 Kolombiya cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, terör örgütü olarak kabul edilen marksist leninist FARC örgütü ile sert askeri yöntemler kullanarak mücadele etmeyi reddeden bir cumhurbaşkanı iktidara geldi. 25 Mayıs'taki hiçbir aday birinci turda yeterli oy alamadığından, 15 Haziran'da ikinci tura gidildi. 2010 yılından beri cumhurbaşkanlığı görevini yürüten, FARC ile uzlaşmayı seçtiği için, fazla tavizkar davranmakla suçlanan Juan Manuel Santos'un, çok yüksek bir oy farkıyla olmasa da, tekrar seçilmiş olması, Kolombiyalıların bir kez daha, savaşa hayır, barışa evet dediğini göstermiş oldu. Türkiye'de ise, Başbakanlık bünyesinde görev yapan MİT mensupları, hatta MİT Başkanı, PKK'nın İmralı'da hapsedilen sembolik lideri Abdullah Öcalan ile gizlice görüşmeler yaptıkları gerekçesiyle, devletin içindeki çözüm aleyhtarı derin bir yapı yüzünden, vatana ihanet ve terör örgütü üyeliği ile suçlanarak, 7 şubat 2012'de, az kalsın tutuklanıp hapse atılacaklardı. Bu sürecin mimarı Recep Tayyip Erdoğan da birçok kez, başka konular öne sürülerek, hedef tahtasına oturtuldu.

Bu arka planı göz önüne alıp, şimdi Kourliandsky'ye değinecek olursak, özetle şunları söylüyor: Eski cumhurbaşkanı Alvaro Uribe, komşu ülke Ekvador'da ve Kolombiya-Venezuela sınırında askeri operasyonlara girişmiş, ancak problemi çözmek yerine daha da kötüleştirmişti. Santos ise, 2010'da ilk cumhurbaşkanlığı döneminde, göreve gelir gelmez, önce Ekvador sonra ise Venezuela ile uzlaştı. 2012'de müzakereleri başlattı, FARC ile diyalog kurdu. Altı maddeli ortak bir metinde anlaşmaya vardı. Hatta en geç iki sene içinde referanduma giderek, daha da büyük yenilikler yapmayı düşünen Santos; Venezuela, Küba ve hatta Norveç gibi diğer ülkelerin de işbirliğine başvurduğu için, Ortadoğu'daki çatışmaların da çözüm şekilleri konusunda örnek teşkil etmiş oldu. 2014 seçim kampanyasında da FARC ile müzakere edilmesi ve barış yapılması gerektiğini savunan, örgüte karşı sert askeri seçenekleri masaya yatıran milliyetçi bir dilden kaçınan Santos'a oy veren Kolombiyalılar, tıpkı 2002 Fransa cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi, cumhurbaşkanı adayının solcu-sağcı olmasına hiç bakmaksızın, demokrasi ve barış istedikleri için oy kullandılar. Terör örgütleriyle masaya oturulmasını reddedenlerle, yaklaşık 19 aydır Küba'nın başkenti Havana'da FARC yetkilileriyle müzakereler yürütmeyi tercih eden kesimin kutuplaşmış ortamında kazanan taraf, ikinci kesim oldu.

Buna rağmen, Türkiye'de çözüm sürecinin başarısından şüphe edenlerin çok olması gibi, Kolombiya'da da, 1964'ten beri şiddetli iç çatışmalara neden olan FARC gibi aktif hareketler karşısında toplumun ümitli olduğu söylenebilir. Öyle ki, azınsanmayacak bir kesim, devlet ve FARC arasındaki müzakerelerin, tıpkı diğerleri gibi kısa ömürlü olacağını ve şiddetin asla tamamen bitemeyeceğini düşünüyor. Cumhurbaşkanı Santos döneminde bu şüpheliğin daha az olmasının sebebi; askeri tecrübeye sahip, savunma bakanlığı yapmış birisi olan Santos'un askeri seçeneklerin sınırlı olduğunu bizzat yaşayarak görmüş olması. Asker ve polisin, ideolojik motivasyonlara sahip bu tür silahlı örgütlerle mücadele konusunda eksik kaldığına; problemin ardında yatan faktörlerin irdelenebilmesi için etkili bir yol haritası çizilmesi gerektiğine inanan Santos, Kolombiyalıların tek umudu. Türkiye'deki cumhurbaşkanlığı seçimi de, çözüm sürecinden bağımsız olmayacak gibi görünüyor.

## Barışa Giden Yolda Başarısız Müzakere Örneği: Sri Lanka Hükümeti - LTTE Görüşmeleri

Yusuf Çınar

Selçuk Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 31-50

### Özet

18. Yüzyılda Sri Lanka adasında Sinhaleseler-Tamiller arasındaki çatışmanın temelinde ırksal, dinsel, dilsel sebepler yatarken; 19. Yüzyılın başından itibaren adada Batı demokrasisinin izleri, İngiliz sömürü sistemi ile birlikte görünmeye başlamış ve iki grup arasındaki çatışma, etnik grupların temsil sorununa dönüşmüştür. Temeli kolonyal döneme dayanan Tamil sorunu, Sri Lanka'nın bağımsızlığı sonrasında Tamil etnik grubunun siyasî, kültürel ve ekonomik haklarını siyasî erkten alamaması olarak tanımlanabilir. Sri Lanka'da Tamil sorununun bir sonucu olarak Tamil Kaplanları (Liberation Tigers of Tamil Eelam, LTTE) 1980'lerin başlarında ortaya çıkmıştır. Sri Lanka Hükümeti, Tamil milliyetçi örgütleri ile 1985 yılından itibaren müzakereler için bir araya gelmiştir. Bu görüşmeler çerçevesinde 22 Şubat 2002'de LTTE ile Sri Lanka Hükümeti arasında ateşkes antlaşması imzalanmıştır. 2002 yılında imzalanan ateşkes antlaşması, Sri Lanka Hükümeti ve LTTE'nin şiddeti arttırması sonucunda 2006 yılında etkisiz hale gelmiştir. Bu çalışma Sri Lanka Hükümeti ile LTTE arasında yaklaşık 20 yıl süren müzakerelerin olumlu sonuçlanmamasının ve çatışmanın dönüştürülememesinin nedenlerini ortaya koymaya çalışacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Karşılıklı Etkileşim Çemberi, Müzakere, Sri Lanka Hükümeti, LTTE.

### Abstract

While the conflict between the Sinhalese and the Tamils in the Sri Lankan Island in the eighteenth century was based on racial, religious and linguistic reasons, the traces of the western democracy in the island started to appear by the English colonization system since the beginning of the nineteenth century, and the conflict between the two groups transformed into a problem of representation of ethnic groups. The Tamil problem originating from the colonial period can be described as the ethnic Tamil groups cannot take their political, cultural, and economic rights from the political power after the independence of Sri Lanka. In Sri Lanka, because of the Tamil problem, the Tamil Tigers (Liberation Tigers of Tamil Eelam,



- Smith, Anthony D., *Milli Kimlik*.(Çev. Bahadır Şener), İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.
- Smith, Niel A., “Understanding Sri Lanka’s Defeat of the Tamil Tigers”, <http://www.ndu.edu/press/understanding-sri-lanka.html>, (Erişim tarihi: 21.06.2012).
- Smith, Justin O., Maritime Interdiction in Counterinsurgency: the Role of the Sri lankan Navy in the defeat of the tamil tigers, Basılmamış Master Tezi, Naval Postgraduate School, Monterey, California, June 2010,
- “The Collapse and After”, <http://himalmag.com/component/content/article/497-the-collapse-and-after.html>, (Erişim tarihi: 20.06.2012).
- UNESCO Resmi İnternet Sitesi, [http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/UNESCO\\_E.PDF](http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/UNESCO_E.PDF), (Erişim tarihi: 29.01.2012).
- War Crimes in Sri Lanka. *Asia Report*, No: 191, 17 Mayıs 2010.
- Yılmaz, Levent, *Siyasal Kültür-Kriz Etkileşimi Çerçevesinde Türk Siyasal Kültürünün Kriz Alanları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2003.

## İç Savaş ve Devletçi Zihniyet\*

### Sheldon Richman

Yazar, *Future of Freedom (Özgürlüğün Geleceği)* Dergisi Editörü

Çeviren: Musab Aksoy

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 51-53

Amerikan İç Savaşı, 12 Nisan 1861’de Konfederasyon Devletleri tarafından, Güney California’nın Charleston Limanı’nda bulunan Sumter Kalesi’nin bombalanmasıyla başladı. Yaklaşık dört yıl süren kanlı sürecin ardından, İç Savaş sırasında Konfederasyon Ordusunun komutanı Robert Edward Lee’nin Virginia Appomatox Mahkemesi’ndeki General Ulysses S. Grant’a teslim olması üzerine savaş sona erdi. Bu savaş yaklaşık 620.000 hayata ve bir milyondan fazla yaralıya mâl oldu.

Aşağıda bazı alıntılar yaptığım “*Bağlanmış Vatandaşlar*” (*Tethered Citizens*, Future of Foundation, 2001) adlı kitapta iddia ettiğim üzere, bu savaş ülkeye sonsuza dek kalacak bir hasar bırakmıştır:

“Başlangıçtan itibaren Amerika müdahaleci devlet savunucularına ev sahipliği yapmış olsa da iç savaş sonrası bu durum daha da ön plana çıkmıştır.”

“Başlı başına iç savaş ve savaşın Amerikan toplumu üzerindeki militarist etkisi, süregelen yıllar içerisinde Amerika’nın milliyetçi kolektivistlikte önemli sonuçları olmuştur. Bu savaş, kolektivist entelektüelleri reform vizyonlarını teşvik etmek üzere cesaretlendirmiş ve kolektivist iddialara yeni düşünürler kazandırmıştır. Bu durum bireyci bazı entelektüelleri, dün-

\* Yazının orijinali: Sheldon Richman, “The Civil War and the Statist Mentality”, *The Freeman*, Vol. 61, Issue 3, April 2011, <http://www.thefreemanonline.org/columns/perspective/the-civil-war-and-the-statist-mentality/>

yanın artık değiştiğine ve kendi bakış açılarının çağ dışı kaldığına dahi ikna etmiştir.”

“Savaş nedeniyle oluşan toplumun askerî kolektivizasyonu, Kuzeyli entelektüellere bir ‘yeni dünya’ vizyonu vererek onları derinden etkilemiştir. Savaş çabası önceki Jefferson Amerikasını şekillendiren bireyciliğin değerini yok etmiştir. ‘Ulusal Birlik’ için hizmet, egemen ideal haline gelmiştir. Düzen, açık plânlama ve sıkı disiplin altında olmanın değeri yükselmiştir. Bağımsız düşünce bir kazanç olmaktan çok yükümlülük olmuştur.”

“Tarihçi Allan Nevis, bu savaşın olgunlaşmamış, bireyci ve doğaçlama yaşayan bir milleti, disiplinli ve gittikçe plânlı ve kontrollü olmanın önemine vakıf olan bir millet haline dönüştürdüğünü yazmıştır.”

“Fikriyat bakımından bu değişimin sembollerinden biri, ‘Özgüven (Self-Reliance)’in aşkını yazarı ve savaştan önceki hırçın Amerikan bireyciliğinin kurumlara ve onların kişiler üzerindeki yaptırımlarına muhalefetin temsilcisi olan Ralph Waldo Emerson’dır. Savaş gelip çattığında, Emerson, bunun herkesin üzerinde mecburî yükümlülükleri olduğunu ifade etmiştir. Kimsenin vatana hizmetten muaf tutulamayacağını savunmuştur. Yüz seksen derecelik bir dönüşle, Emerson, devlet ve uygarlığın ‘birey’den önce geldiğini belirtmiştir. 1862’de yazdığı ‘Amerikan Uygarlığı (American Civilization)’nda, krizlerde devlete bir diktatörün mutlak gücünü bahsetmeyi istemiştir. Bu kitapta Emerson’un belirgin bireyselcilik ve anarşizm vurgusu ortadan kaybolmuştur. [George M. Frederickson, *The Inner Civil War: Northern Intellectuals and the Crisis of the Union.*]

Emerson’un deyişiyle; ‘savaş kişileri ve devletleri organize eder, büyük amaçlar etrafında bütünleşmeye ve hareket etmeye sevk eder, zorlar’. Özgüven yerine hizmet ve itaat gelmiştir, özellikle de askerî ortamda... Emerson’un yeni görüşleri, kendisinin de desteklediği devlet tarafından yapılan Ulusal Edebiyat ve Sanat Akademisi için doğruladığı üzere, kültür üzerine olan bakış açısını etkilemiştir: Yeni çağ yeni düşünceler gerektirmektedir.”

“Savaş sonrasında entelektüel kesimin, güçlü merkezî yönetime ve milliyetçiliğe ilgisi artmıştır. Jefferson temelli adem-i merkezîyetçilik ve birey özgürlüğü demode olarak görülmüş, bunların savaş sonrası Amerika’da vakitinin dolduğu düşünülmüştür. Bağımsızlık Bildirgesi eski moda olmuştur.”

“Savaş öncesi şiiirlerden farklı olarak, şiiirler ulusun zaferi üzerine yazılır olmuştur. Herman Melville, özgürlük üzerine değil, imparatorluk üzerine yazmıştır. Güney ayrılıkçılığının kırılması güçlü bir hükümete ve vatandaşın devlete itaatine olan ihtiyacı gözler üzerine sermiştir.”

“Kollektivist entelektüellerin inanışına göre iç savaş, yeni Amerika için önemli dersler çıkarılması gereken bir hadisedir. Onların, değer verdikleri savaşın kendisi değil ama onun getirdiği şeylerdir. Mesela, John W. Draper bu savaşın emre itaati ve düzene değer verilmesini sağladığına değinir. Draper, insanların kendilerinden zekâca üstün kişilere itaat etmeyi sevdiklerini söyler. ‘Askeri hayatta bu itaatkarlığı açık şekilde pratik etmeyi öğrenirler’ der ve bu savaş için bireyciliği suçlar.”

“A.Walker, Charles Francis Adams ve gelecekteki ABD Yüksek Mahkemesi Yargıç Oliver Wendell Holmes gibi entelektüellerin arzusu, Frederickson’un deyişiyle ‘savaşın kriz mantığı’nın devamıydı. Bu mantık savaş boyunca ortada olan ‘topluma hizmet duygusu’nu oluşturacaktı. Bu düşünürler muhafazakâr amaçların gerçekleştirilmesini isterlerken John Wesley Powell gibi diğerlerinin aklında ‘insancıl amaçlar’ vardı.”

“Bu düşünürlere göre sorun, barış zamanında hizmet ve fedakârlığın pek uyanmamasıydı. İnsanlar kendi yaşamlarına, ailelerine ve yakın topluluklarına yoğunlaşır hale gelmişti. Oysa savaş üstün bir gayrete ve vazifeye çağırıyordu. Keşke savaşın yerine başka bir şey konulabilseydi de bu çağrının sonucunda kan akması gerekmeseydi. ‘Şüphe duymadığım bir tek şey var ki’, der Holmes, ‘o da bir askerin fazla anlamadığı bir amaç uğruna, hiçbir fikrinin olmadığı sefer plânında, kullanmasını bilmediği taktikler altında körü körüne kabullenilmiş vazifeye olan itaatiyle canını hiçe saydığı inancın doğru ve tapılması olduğudur.’”



## Mahkûm Olduk Netekim

### Bir Avukatın 12 Eylül Anıları

#### HASAN ÜREL

"12 Eylül herkese bir biçimde dokundu. Bence darbenin karabasanı kendisine değmiş herkes yazmalı yaşadıklarını. Kaybolanlar ile faili meçhullerin yakınları, hapis yatanlar, işten atılan 1402'likler, öğretmenler, gazeteciler, hatta o dönem mahkemelerinde görev yapan hâkimler, avukatlar, yargılananlar, herkes yazmalı ki gerçek tarihe katkı olsun. Kimse bunu küçümsememeli. Ben o dönemdeki tanıklığımız yazılmazsa, bu tarih içinde yer almazsa eksik kalır diye düşünüyorum."

"Bu anıları bakın başıma neler geldi, ne tehlikeler yaşadım diye yazmadım. O günlerde insanların yaşadığı acıların karşısında benim yaşadıklarımın sözünü etmeye bile değmez. Ben sadece o günler daha iyi anlaşılın, bu günlerle de kıyaslansın diye anlattım."

(kitaptan)

154 Sayfa / 13x19 cm / 1. Baskı, Eylül 2014 / 978-975-6201-93-0 / ₺15

## Müslüman Demokratların Zor Sınavı

**Bekir Berat Özipek**

Prof. Dr. | İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

liberal düşünce | Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 55-58

İslam dünyasında bir kavga var. İlk bakışta kabaca "seküler milliyetçiler" ile "İslamcılar" arasındaki bir kavga bu. Ama ideoloji veya din üzerinden bir kavga gibi görünse de aslında ondan daha derin başka bir ayrışmanın üzerine daha oturuyor.

Bu anlamda yaşanan kavganın dini veya ideolojik olmayan bir boyutu var. Bu kavga, İslam coğrafyasındaki pek çok ülkede, egemen zümre ile halkın geri kalanı arasındaki mücadeleyi ifade ediyor. Ulus devlet sonrası egemen olan asker ve sivil bürokrat ile iş çevreleri ve aydınları da içeren egemen seküler elitin ikilemini de yansıtıyor.

Bu ülkelerin hemen hepsinde, söz konusu elit, kendisini modernleştirici başlıca güç olarak görüyor veya kendisine böyle bir misyon biçiyor. Batılı değer ve kurumları yerleştirmek istiyor, Batıda egemen olan söylem ve anlayışların taşıyıcısı olmaktan söz ediyor. Bu arada demokrasiden de bir ideal olarak söz ediyor, ama demokratikleşmeyi kendi sınıfsal/zümrevi konumuna bir tehdit olarak görüyor.

Ekonomik ve siyasi iktidarın kendisinde olduğu zümre, bütün önemli mevki ve makamların kendilerine ve çocuklarına tahsis edildiği düzenin değişmesini istemiyor. Bu sınıfsal refleks Baasıcı/Kemalist veya başka bir anti-demokratik ideolojiyle yansımaları buluyor. Bu ideolojiler, ayrıcalıklı bir sınıfın veya zümrenin neden yönetmesi gerektiğini meşrulaştırıcı bir işlev görüyor.

darbeyi kutlayanları görmesi bundan. Darbecilere karşı aşırı anlayışlı olması da.

Bu durumda dayandıkları geniş sosyal tabanları ve liderleriyle iş bugün için esas olarak Müslüman demokratlara düşüyor. Çıkış yolu, kendilerini değiştirip dönüştürmeye devam etmeleri ve bunu başardıkları ölçüde demokratikleşmeyi derinleştirmeleri.

Elbette hiç kolay değil bu.

Uzun bir tarihin yükü var omuzlarında ve sadece başkalarıyla değil kendileriyle de mücadele etmeleri gerek. Çünkü kendileri de aşmaya çalıştıkları sistemin hastalıklarından bağımsız değil. devletçilik, milliyetçilik onları da etkilemiş durumda.

Ama içinde bulunduğumuz tarihsel anda, kanın oluk gibi aktığı bir coğrafyada, insan haklarına dayalı demokratik bir sistemin tesisi bunu başarmalarına bağlı.

Ben İslam coğrafyasında liberal demokratik dönüşümde dini veya seküler elitin egemen olduğu ülkelerde, sözünü ettiğim sınıfsal engelden dolayı anlamlı bir dönüşüm beklemiyorum. Daha doğrusu, dönüşümün motorunun onlar olamayacağını düşünüyorum.

Bugün bütün eksikliklerine rağmen, Müslüman demokratların bu işleve çok daha yakın olduğunu düşünüyorum.

Bütün eksikliklerine ve hatalarına rağmen.

## Devletsiz ve Siyasetsiz Din Mümkün mü?

**Bilal Sambur**

Prof. Dr. | Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi

*liberal düşünce* Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 59-64

İnsanlığın en zor sorularından biri din ve siyaset arasındaki ilişkinin nasıl olacağıdır. Tarih boyunca din, devlet ve siyaset arasındaki ilişkiler hep tartışmalı ve gerilimli olmuştur. Din ve siyaset arasındaki ilişkinin ne olacağı günümüzde de sıcaklığını korumaya devam etmektedir.

Dinin siyasetle bir bütün olduğu, siyasetin ibadet kadar dinin olmazsa olmazı olduğu söylemi çok güçlü bir şekilde ifade edilmektedir. Siyasetin dinin olmazsa olmazı mı yoksa dine eklenen yapay bir unsur mu olduğu sorusu üzerinde ise düşünülmemektedir. Din-siyaset bütünlüğü iddiası yeterince sorgulanmayan tabu bir iddiadır. Siyaset, dinin ve dindarlığın bizatihi doğal bir boyutu değildir. Devlet ve siyaset, dine eklenen yapay bir boyuttur. Hiçbir din, siyaset yapmak ve siyaseti dizayn etmek gibi bir misyona sahip değildir. Ancak her dine, siyasî bir misyon ve boyut kazandırılmıştır. İslam'ın siyasî bir dine dönüştürülmesi yeni bir durum değildir. Tarihten günümüze İslam dahil birçok din, politika ile iç içe olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Din ve siyasetin birbirinden ayrılmayacağı iddiası, dayatmacı ve baskıcı bir yaklaşımdır. İnsanları direkt olarak dinî tercihleriyle yüz yüze bırakan bu totaliter söylem, insanlara dindar olmak istiyorsan din adına önerilen siyaseti kabul etmek zorundasın demektir. Din-siyaset-devlet bütünlüğünü iddia edenler, dinin iman, ibadet ve ahlâk boyutlarını yeterli görmemekte, dinin din olması için mutlaka siyasete ve devlete sahip olmasını dayatmaktadır. Bu söylem, dini, iman ve ahlâktan ayırmakta, siyaset ve devlet alanına

Devletin iyiliği emretmek, kötülükten sakındırma görevi yoktur. Devletin toplumun ahlâkını koruma, manevîyattan ve dinden sapma olarak gördüğü davranışları engellemek şeklinde bir görevi de yoktur. Korunması gereken bireyin özgürlüğüdür. Devlet, bireyin hak ve özgürlüklerine olan ihlalleri ve saldırıları korumakla yükümlü olduğu gibi, ona müdahale de etmemelidir. Devlet, bireysel özgürlük konusunda zor kullanmamalıdır. Birey, hayatını dizayn etme konusunda özgür olmalıdır. Yanlış eğilimlere ve yollara sapma ihtimalinden dolayı, bireyin hayatına müdahale edilmesi özgürlüğün ihlalidir. Devletin bireyi günahlardan arındırma görevi yoktur. Birey, kendi çabasıyla kendi kendini arındıracaktır.

İslam hakkında şu formülasyon etkin ve yoğun bir şekilde kullanılmaktadır: İslam, hem dindir, hem devlettir; İslam, hem ibadettir, hem siyasettir. İslam'a dair bu formülasyon, yanlış ve çarpıktır. İslam'a devlet ve siyasetin eklenmiş olması, İslam'ın din ve ibadet boyutlarını ortadan kaldırmaktadır. İslam hakkındaki bu çarpıklığı ortadan kaldırmak, bu formülasyonun yeniden ifade edilmesi gerekmektedir. İfade edilen bu formülasyon yerine bizim önerdiğimiz sahih tanımlama şudur: İslam, hem dindir, hem ahlâktır; İslam, hem ibadettir, hem ümmettir. Devlet ve siyaset yerine ahlâk ve ümmetin (evrensel insanlık toplumunun) İslam'ın tanımlamasına dâhil edilmesi, onun din ve ibadet boyutlarıyla anlamlı bir bütün oluşturmaktadır.

Kitap Değerlendirmesi:

## **Stratejik Derinlik:**

Türkiye'nin *Uluslararası Konumu*,  
Ahmet Davutoğlu

**Can Ceylan**

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Görevlisi

*liberal düşünce* Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 65-72

### Giriş

*Stratejik Derinlik*, adını içeriğinden almış bir kitaptır, denebilir. Bunu diyebilmemizin en önemli sebebi, kitabın içeriğindeki derinliktir. Bu kitap ilk baskısını 2001 yılında yaptığında, Ahmet Davutoğlu iki yıllık bir siyaset bilimi profesörüydü, ama Temmuz 2012 tarihi itibarıyla en son baskısı olan 79. baskısında olduğu gibi 2001'deki ilk baskısında da akademik titrini kullanmadı. 2001 yılında henüz büyükelçi de değildi. Dışişleri bakanı hiç değildi. Ancak kitabın hemen her sayfasında satır aralarına nakşettiği gibi, hem diplomasinin hem de dışişleri bakanlığının nasıl yapılması gerektiğini anlatıyordu. Belki o zaman bu kitabı okuyanlara, Dışişleri'nde nasıl çalışılacağına dâir, uzun bir ders veriyor gibiydi. Bugün ise, "Dışişlerimizde neler yapılıyor?", "Hangi zihniyet ve altyapının dışavurumunu görüyoruz?" ve benzeri sorulara cevap vermektedir. Bu kitapta, kendine söyletmek istersek, "İşte ben, böyle bir dışişleri bakanıyım ve benim bakanı olduğum kadro böyle bir anlayışla diplomasi yapıyor" demektir adeta.

Benim Ahmet Davutoğlu'nu siyâsî bir kişilik olarak tanımamın ardından, nasıl bir akademisyen olduğuyla ilgili ilk tanışmam, 14 Kasım 2009'da, "Tarihçilerin Kutbu Halil İnalçık'ın 70. Akademik Yılı" başlığıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. tarafından düzenlenen organizasyonda oldu. Ahmet Davutoğlu otuz dakika süren konuşmasını adeta ders havasında yapmıştı. (İnalçık, 2009/41:35-1:11:55) Bu konuşmanın ne kadar etkili olduğunu

## Kaynaklar

- Davutoğlu, Ahmet (1997). "Medeniyetlerin Ben-idraki". *Divân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*. Sayı:3. s.1-53. İnternet adresi: <http://www.divandergisi.com/dergiler.aspx?SAYI=3> (son erişim: 27.11.2012)
- Davutoğlu, Ahmet (2012). *Stratejik Derinlik – Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. (79. Baskı) Küre Yayınları. İstanbul.
- İnalcık, Halil (2009). 70. *Akademik Yılında Halil İnalcık*. 14.11.2009. İnternet adresi: <http://www.youtube.com/watch?v=gpKe8VallWE> . (Son erişim: 27.11.2012)
- Vatan (2011). "Aziz Nesin o sözü ne zaman ve nasıl söyledi?". *Vatan Gazetesi*, 13.11.2011. İnternet adresi: <http://haber.gazetevatan.com/aziz-nesin-o-sozu-ne-zaman-ve-nasil-soyledi/410566/1/Haber> (Son erişim: 27.11.2012)
- Zengin, Gürkan (2010). *Hoca – Türk Dış Politikasında Davutoğlu Etkisi*. İnkılap Yayınevi. İstanbul.

## Üçüncü Cumhuriyet mi?\*

### Atilla Yayla

Prof. Dr. | İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

*liberal düşünce* Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 73-80

### Üçüncü Cumhuriyet Oluşurken

Türkiye şimdilerde yeni bir değişim ve dönüşüm yaşıyor. Daha doğrusu 1980 sonrasında Özal ile başlayan bu süreç artık belli bir birikime ve olgunluğa ulaştı. Öyle anlaşılıyor ki, toplumsal yapıdaki değişimler siyasal yapıyı bazı bakımlardan kendini yenilemeye zorluyor. Bazı yazarlar bu durumu Eski Türkiye- Yeni Türkiye dikotomisiyle kavramsallaştırmaya çalışıyor. Bana kalırsa, cazip yönleri olmasına rağmen, bu kavramsallaştırma da yanlış. Ülkelerin, eşyaların (koltuk takımı, araba, gömlek gibi) eskisi ve yenisi anlamında eskisi ve yenisi olamaz. Eskiyen eşyalar atılır, yenilenir, ama ülkeler atılmalarının gerekmesi anlamında eskimez. Eşya tazeleme anlamında da yenilenemez.

Kuşku yok ki, Yeni Türkiye derken yenilendiği kastedilen her şeyiyle Türkiye değil Türkiye'nin siyasî sistemi. Ancak, bunda bile sıkıntı var. Bu çağda, her şeyin yıkılıp her şeyin yeniden yaratılabileceği yolundaki devrimci romantizmin büyülu cazibesine kapılmamıza izin vermeyecek kadar çok bilgi ve tecrübe birikimine sahibiz. Devrimlerin yıkmayı becerdiğini ama yapmayı başaramadığını biliyoruz. İstikrarlı, ısrarlı bir şekilde ama devrim değil islahatla yoluna devam eden ülkelerin devrimci ateşi kavurucu bir sıcaklıkla halklarına ve dünyaya yansıtan ülkelere çok daha başarılı olduklarından da haberdarız. Son olarak, devrimlerin her şeyi yenilemeyi başaramadığına,

\* Bu makale, Yayla'nın 28 Ağustos 2014 ve 04 Eylül 2014 tarihleri arasında Yeni Şafak Gazetesi'nde yayınlanan köşe yazılarının gözden geçirilmiş halidir..

adımına karşı çıkmak yerine, sistemin doğru ve gerekli gördükleri istikamette ıslah edilmesi, parçalı olarak yenilenmesi için ilkeler üzerinden tartışmaya girişmeli. Rakip fikirleri çürütmeye, tartışmaya taraf olanları kendi yaklaşımının daha doğru olduğuna ikna etmeye çabalamalı.

Üçüncü Cumhuriyet'in esasla ilgili olarak nereye yönelmesi neler yapması gerektiği de belli. Türkiye demokrasisini geliştirmeye, takviye etmeye mecbur. Bunu doğru dürüst yapabilmesi için demokrasi dediğimiz şeyin liberal demokrasi olduğunu aklından çıkarmamalı. Basitçe ifade edilirse, Türkiye sisteminin hem liberal hem demokratik yönlerini kuvvetlendirmeli.

Liberal yön insan hak ve özgürlüklerine daha fazla saygı gösterilmesine işaret ediyor. Bu demokratik devlete iki yönlü bir görev yüklüyor. Devlet hem bireylerin ve birey gruplarının birbirlerinin hak ve özgürlüklerini ihlâl etmesini önlemeli ve ihlâlcileri toplum ve mağdurlar adına cezalandırmalı, hem de kendisi hak ihlalcisi olmaktan uzak durmalı ve hak ihlâli yapan mensuplarını müeyyidelendirmeli. Her iki bakımdan da yapılacak şeyler var. Liberalleşme hakların daha korunaklı kılınmasının başka açılımlarına da gerek gösterir. Meselâ eğitim. Eğitim özgürleşmeli ve çoğullaşmalı. Türkiye ayrıca ekonomik sistemini de piyasa modeline daha çok yaklaştırmalı...

Demokratikleşme siyasal katılım haklarının genişletilmesine ve siyasal rekabetin artırılmasına işaret eder. Seçimlerde uygulanan barajın kalkması veya aşağıya çekilmesi, seçilme ve seçme yaşının daha aşağı inmesi, parti kurmayla ve ayakta tutmayla ilgili mevzuatın kolaylaştırılması, siyasetin finansmanının şeffaflaşması, seçilmişlerin atanmışlara üstünlüğünün pekiştirilmesi, çoğunluğun yönetme hakkının anayasal sınırlarının belirginleştirilmesi demokratikleşmenin hedefleri arasında olmalıdır. Az temas edilen bir konu olarak, toplumun eli artık yargıya da dokunmalıdır. Halk tarafından seçilmiş cumhurbaşkanının yapacağı atamaların yargının demokratik meşruiyetine katkıda bulunacağı kesin, ama daha fazlasına ihtiyaç var. TBMM de yargı atamalarında devreye sokulmalı ve hatta bazı kilit yargı makamları için seçim yoluna başvurulması düşünülmeli.

Şüphe yok ki bütün bunlar anayasa başta olmak üzere hukukî mevzuatla epeyce yenilemeyi, zihniyetlerde ciddî değişikliği gerektirir. Teknik işlerin ne olduğu ve nasıl yapılacağı ayrıca tartışılacak, incelenecek bir konu ama Üçüncü Cumhuriyet'in felsefî istikameti belli. İkinci Cumhuriyet Birinci Cumhuriyet'in liberal demokrasi adına ıslah edilmesiydi. Üçüncü Cumhuriyet cumhuriyetin aynı yolda ilerleyerek İkinci Cumhuriyet'ten daha liberal bir noktaya getirilmesidir.

## Adli Yıl Açılış Konuşmaları\*

### Osman Can

Prof. Dr. | Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

liberal düşünce | Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 81-91

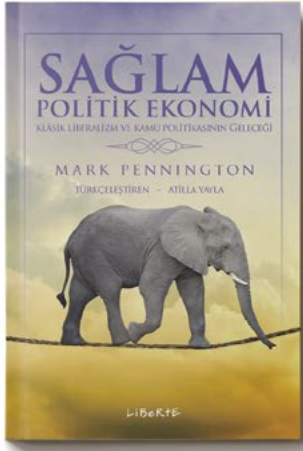
Adli yıl açılış törenleri 1943 ile başladı. Neden o vakitte başladığını, daha önce neden böyle bir ihtiyaç duyulmadığını bilmiyoruz. Meşruiyet için başka hiç bir bileşene ihtiyaç duymayan dönemin tek parti diktatörlüğünün süregiden İkinci Dünya Savaşının meydana getirdiği sıkıntılar nedeniyle yargının da hükümeti destekleyen konuşmalarına ihtiyaç duymuş olması muhtemeldir.

Halil İbrahim Özyörük Yargıtay Başkanı olarak ilk adli yıl açılış konuşmasına "Müsaade buyurunuz da, sözlerime başlarken buradan, Cumhuriyet Hükümetimizin beni, sayın Temyiz Heyetinin en yüksek mevkiine getirmekteki lütûfkâr teveccühünden ötürü duyduğum bahtiyarlığı ve şükranı da arz edeyim" şeklinde bugün pek yadırgayacağımız türden bir övgüyle başlamasının nedeni belki bu, belki de zaten dönemin yargısının ideolojisinin bunu gerektirmesi...; kesin bir yargıda bulunmak güç. Yine de konuşmanın tamamında dönemin tek partisinin attığı bütün adımların, özellikle hukuk politikasına ilişkin tercihlerin büyük bir övgüyle gerekçelendirildiğine şahit oluyoruz.

Yargıtay Başkanının sonraki yıl açılış konuşmasındaki şu ifadeler de dikkat çekici: "Bu tatlı hatıraların en nadide ve en çok gurur verici olanı, Milletimizin Büyük Şefi'nin Temyiz Mahkememizi ziyaret teşkil ediyor. Bu suretle hadiseyi Temyiz için uğurlu bir devir başlangıcı saymaktayız... Ve çünkü biz

\* Bu makale, Can'ın 03-24 Eylül 2014 tarihleri arasında, *Akşam Gazetesi*'nde yayınlanan köşe yazılarının gözden geçirilmiş halidir.





## Sağlam Politik Ekonomi MARK PENNINGTON

Çeviren: Atilla Yayla

**Sağlam Politik Ekonomi**'de Pennington, klasik liberalizmi geleneksel ve çağdaş eleştirilere karşı savunuyor. Bu eleştiriler eski ve yeni piyasa başarısızlığı teorilerinden çevre sorunlarına, refah sorunlarından adâlet sorunlarına kadar uzanıyor. Yazar Rawls ve Dworkin gibi geniş anlamda liberal gelenekte sayılan ama klasik liberal değil Amerikan liberali olan yazarlardan komüniteryenlere, Young gibi fark politikası taraftarlarına, ulusal aşip uluslararası sosyal adâleti savunulara kadar neredeyse cevaplandırılmadık eleştiri bırakmıyor. Sosyalizm kadar, aslında ondan daha fazla, sosyal demokrat mutabakatı da tarumar ediyor. Bir regülatör olarak devlete abartılı güvenin açmazlarını ve mahzurlarını sergiliyor. Kitap doğrudan doğruya anarko-kapitalizmi hedef almamakla beraber bazı tezlerinin ve açıklamalarının anarko-kapitalist çizgiye eleştiri veya cevap olarak değerlendirilmesi de mümkün.

Bu anlamda **Sağlam Politik Ekonomi**'nin iktisat ve siyaset ve bunların kesişim alanlarında çalışan lisans ve daha üst seviyedeki öğrenciler ile akademisyenler için yararlı ve ufuk açıcı bir kaynak olacağı şüphesizdir.

511 Sayfa / 13x19 cm / 1. Baskı, Mayıs 2014 / 978-975-6201-87-9 / ₺32

## Türkiye Siyasetinde 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi

Bekir Berat Özipek

Prof. Dr. | İstanbul Ticaret Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

liberal düşünce | Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 93-105

*"Bizim düşüncemiz, yeni bir Cumhurbaşkanı, çağdaş, uygar, iyi yabancı dil bilen, Türkiye'yi iyi temsil eden, sanatı, özgürlüğü, demokrasiyi savunan, Anayasayı savunan, Anayasal haklara büyük önem veren bir kişi. Bu kişi seçilir mi? Adım gibi eminim Cumhurbaşkanı böyle bir insan olacaktır."*

Kemal Kılıçdaroğlu<sup>1</sup>

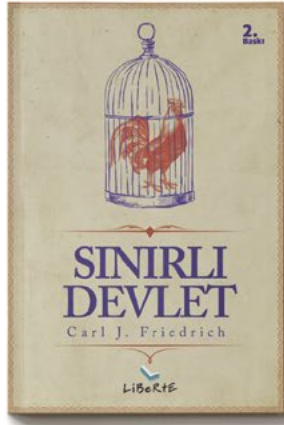
### Sunuş

Türkiye, 2014'te sıradan olmayan bir cumhurbaşkanlığı seçimi yaşadı. Cumhurbaşkanı ilk kez doğrudan halkoyuyla seçiliyordu ve seçimin sonucu, ülkenin siyasi yönünü de belirleyici bir etki yapacaktı. Bu yönüyle sonuçları önemli olan bu süreçten Başbakan Recep Tayyip Erdoğan yüzde 52'lik oyla birinci turda seçilerek çıkmayı başardı.

Cumhurbaşkanını halkın seçmesi öteden beri dile getirilmiş, ancak bunun gerçekleştirilmesi yönünde somut bir adım atılamamıştı. 2007 yılında Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı adayı olması üzerine muhtıra verilmiş, Anayasa Mahkemesi "367 Kararı"yla daha önce hiçbir adaydan istenmeyen bir "toplantı yeter sayısı" şartı koymuş ve Gül'ün adaylığı engellenmek istenmişti. Bunun üzerine TBMM cumhurbaşkanını halkın seçmesini öngören bir anayasa değişikliği yapmış, ancak bu değişiklik de dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edilince, Anayasa gereği bu değişiklik 21 Ekim 2007'de referanduma götürülmüştü. Referandumun sonucunda

<sup>1</sup> <http://www.chp.org.tr/?p=97495>





## Sınırlı Devlet CARL J. FRIEDRICH

Çeviren: Mehmet Turhan

Devlet iktidarı kurumsallaştığında, hukuksal bir çerçeveye alındığında ve bu yolla sınırlandığında anayasal devlet söz konusudur. Bundan böyle devlet iktidarını kullananlar emretme yetkilerini anayasadan alırlar ve kendi koymuş oldukları kurallara bağlı olurlar. Anayasa yasaların ve yönetsel düzenleyici işlemlerin yapılmasına ilişkin temel kuralları içerir. Anayasanın öngördüğü biçimde yapılan bu hukuksal işlemler herkesi bağlar. Böyle bir devlet keyfi bir biçimde yönetilmeyen bir devlet yani "hukuk devleti"dir.

Carl Friedrich'in *Sınırlı Devlet*'i okunurken bu yapıtın 1974 yılında yayımlandığı unutulmamalıdır. Yazar bu kitabını 1990'larda yazsa idi, kuşkusuz komünizme ve Sovyetler Birliği'ne bu denli geniş bir yer vermezdi veya verse bile bu farklı bir açıdan olurdu. İşin aslında şu an Sovyetler Birliği de yok. Hatta bazı yazarlar bunu "tarihin sonu" olarak nitelemektedirler. Ama "tarihin sonu" Friedrich'in savunduğu liberal görüş ve bunun sonunda ortaya çıkan anayasal devletin "Soğuk Savaş"ı kazanmasıyla gerçekleşmiştir.

145 Sayfa / 13x19 cm / 2. Baskı, Ekim 2014 / 978-975-6201-92-3 / ₺15

## Sübjektivist Paradigma

Ünsal Çetin  
Ekonomist

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 115-122

Sübjektif değer teorisi ekonomik mal ve hizmetlerin değerinin onların üretiminde kullanılan faktörlerin doğası ya da emek miktarından değil, fakat tüketicinin/alıcının kendi amaçlarının gerçekleştirilmesi ve ihtiyaçlarının tatmininde bu mal ve hizmetlere isnat ettiği önem ve faydadan doğduğunu öne süren teoridir. İktisat biliminin 1800'lerin sonlarında doğan Marjinalist Devrim'inde William Stanley Jevons, Leon Walras ve Carl Menger tarafından işlenmiştir. Günümüzde modern yorumcularını özellikle Avusturya İktisat Okulu içinde bulmaktadır.

Klâsik İktisat Okulu'nun emek değer teorisi iktisat biliminin başlangıç değer teorisi idi. Bu teori 19. Yüzyıl boyunca genel kabul görmüştü ve hatta Karl Marx ve takipçileri bütün bir Marksist iktisat geleneğini bu değer teorisi üstüne oturtmuşlardır. En basit şekliyle ifade edecek olursak, bu teoriye göre, ekonomik malların değerini üretimlerinde kullanılan ve dolayısıyla bu malların içine gömülen emek miktarı belirlemektedir. Emek, üretim süreci esnasında ürünlerin içinde somutlaşıyordu ve objektif bir unsura dönüşmekteydi. Maksist anlayışta, bu temele dayalı olarak, sermayenin de aslında biriktirilmiş emek olduğu iddia edilmiş ve, artık değer teorisi üzerinden, kapitalistlerin işçileri sömürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Klâsik iktisatçılar eserlerinde belirli bir ürünün somut miktarının tercihte bulunan kişi tarafından **algılanan** değerini dikkate almamışlardı. Bunun yerine onlar ürünlerin (ekmek, et, yumurta, meyve) gibi soyut kümelerine ve bu

ne gelir, yüksek bir anlam kazanır. İnsan ancak o zaman kendisinde bulduğu şeyi başkalarında bularak özgürlüğün ve iyiliğin mutluluğunu hisseder.

Kirzner haklıdır. Öyle düşünüyorum ki, Adam Smith eğer iktisat bilimini sübjektif değer teorisi temelleri üzerinde kurabilseydi, muhtemelen sosyalizmin ve kesif müdahaleciliğin cazibesi 20. Yüzyıl'a hükmedemeyecekti. Ricardo eğer kendi ölümsüz keşfi karşılaştırmalı üstünlükler kuramının sübjektif değeri ima ettiğini de fark edebilseydi, belki de, emek değer teorisinin Marx ve takipçilerince gerçekleştirilen kötüye kullanımının önüne geçebilirdi. Kim bilir, eğer bu olsaydı, milyonlarca insanın hayat ve özgürlükleri kurtarılıp korunabilirdi. Fakat yine de Smith, Ricardo ve diğer Klâsikler saygı duyulmayı hak eder. Şu hâlde bile, iktisat bilimine katkıları ölümsüzdür. Tıpkı, onların devrimci halefleri Menger, Mises ve Hayek'in katkıları gibi.

## Referanslar

- Carl Menger, 1976. *Principles of Economics*. Çevirenler; James Dingwall ve Bert F. Hoselitz, New York: New York University Press.
- Israil M. Kirzner "Mises and His Understanding of Capitalist System," *Cato Journal*, cilt 19, no. 2, Sonbahar 1999, ss. 215–228. The Cato Institute 1999. <http://www.cato.org/pubs/journal/cj19n2/cj19n2-2.pdf>
- Vasili Grossman, *Yaşam ve Yazgı*, 2. Kitap, s. 318–319, Can Yayınları, Ocak 2012. Vurgular bana aittir– (Ü.Ç.)

# Altyapı Yatırımlarını Savunmak

Ünsal Çetin

Ekonomist

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 123-125

İstanbul'un üçüncü havalimanı inşaatının nihayet başlaması sevindirici bir gelişme. Başbakan'ın temel atma töreninde söylediği gibi, bu havalimanı tamamlandığında gerçekten de bir zafer anıtı olacak. Son on yılın ekonomik kalkınması ülke olarak özgüvenimizde de bir artış ile birlikte gerçekleşiyor. Bu özgüven artışının kötü olduğunu düşünmek için bir neden göremiyorum. Ancak, ikazı gerektiren bir husus olabilir; Bu özgüven artışı, geçtiğimiz günlerde bir iki örneğini gördüğümüz gibi, Gümrük Birliği'nden çıkma ve iç kapama yönünde çağrılara neden olacak kadar ayakların yerden kesilmesine yol açmamalı. Realite ile bağlantısını koparmış bir böbürlenmeye ihtiyacımız yok. Esasen, dünyanın en gelişmiş ülkesi olsak da buna ihtiyacımız yok.

Ülkemizin son on yılda ulaşım ve iletişim altyapısında gösterdiği ilerleme ekonomik refahımız için çok büyük önem taşıyor. Bu ilerleme, 2003 sonrasının yaklaşık % 5 yıllık ortalama büyüme oranının temelinde yatan reel ve bu yüzden de sağlıklı nedenlerden birisi. Sadece altyapı yatırımlarının varlığına değil, ayrıca ulaşım ve iletişim araçlarındaki baş döndürücü gelişmelere, ve tabii bu araçları çok etkin bir şekilde kullanan beşerî sermayemize de işaret etmemiz lazım. İlâveten, altyapı yatırımlarının bir kalkınma nedeni olduğu fikrinin eksikliğine de değinmemiz gerekli. Aradaki ilişki tek yönlü değildir. Daha tam ve doğru ifade şudur; . Üçüncü havalimanı gibi devasa bir projenin Yap-İşlet-Devret yöntemi ile gerçekleştirilebilir hale gelmesi de bu söylediğimizin bir teyididir.

Altyapı yatırımlarının önemini kendimce tekrar vurgulamakta fayda görüyorum. Bu yatırımlar sayesinde iç piyasalar zaman ve mekân boyutunda bir

birine yaklaşıyor. Bu iç piyasalar entegrasyonu piyasaların daha etkin çalışmasını ve verimlilik artışları sayesinde daha çok üretimi mümkün kılar. Üreticinin nakliyat maliyetleri azalır ya da daha kaliteli girdileri kullanma imkânları artar, satış yapabileceği piyasalar genişler. Tüketici ise daha az ulaşım ve iletişim maliyetinin cebinde bıraktığı para bakiyeleri ile, tercih ve ihtiyaçlarına daha yakın yeni ve farklı mal ve hizmetlere erişebilir. Bu sayede, rekabet yoğunlaşır ve artan ticaret hacminin getirdiği genel ekonomik faydalar ülke sathına yayılma eğilimi gösterir. Bölgesel gelişmişlik farkları azalır, gelir eşitsizlikleri üzerinde iyileşme eğilimleri oluşur.

Günümüzün gelişmiş ülkelerindeki büyük şehirlerin tarihsel gelişimi, emek piyasası üzerinden bir örnekle, altyapı yatırımlarının önemini anlatmamıza yardımcı olabilir. Otomobilin kitlesel üretimi sayesinde, emek piyasası kentlerin gelişimine önemli bir katkı yapmaya başlamıştır. Günümüzde otomobili nerdeyse standart bir kolaylık olarak düşündüğümüz için, onun bu rolünü hatırlatmak önem kazanıyor. Kitlesel otomobil üretimi ve kitlesel otomobil kullanımı (diğer modern ulaşım araçları ile birlikte) kent çevresinden kent merkezine ulaşımı önemli ölçüde kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Bunun emek piyasası üstündeki tesiri hayli olumlu idi. Çalışanlar artık kendileri için daha uygun ve getirisi yüksek iş bulma imkânlarına sahip oldular. Elbette, işverenler de daha verimli çalışan, işe daha uygun çalışanlara erişme imkânlarında bir artışa sahip oldular. Kısacası, ulaşım kolaylıklarındaki artış, işyerlerinin emek ihtiyaçları ile çalışanların yetenekleri arasında çok yüksek seviyede bir uyum artışı kaydedilmesinin yolunu açmıştır. Nitekim, konuyla ilgili empirik incelemeler kent içi ve çevresi arasındaki ulaşım hızı ile emek verimliliği arasında doğrudan ve olumlu bir bağlantı olduğunu bulmuştur. (İşte, yine yaptım bunu. Otomobil karşıtı sosyalist ve bazı eksantriklerin hoşuna gitmeyecek bir şey daha söyledim).

Şehirlerin tarihinde hatırlanmaya değer diğer bir husus daha vardır. Elitlerin genel itibarıyla şehirlerin çevreye doğru genişlemesine duydukları nefret. Bizim de ekonomik kalkınmamızın doğal sonucu olarak, şehirlerimiz çevreye doğru genişlemektedir. Bizim elitlerimiz de, tıpkı Batı'da olduğu gibi, şehirlerin çevreye doğru hareketine bir hayli içerlemektedir. Adeta kendi kullarımlarına münhasır bazı nimetlerin, kente yeni gelen, kentleşme sürecindeki kırsal kesim orijinli nüfus tarafından da kullanılıyor olması onların hoşuna gitmez. "Halk plajlara akın etti, vatandaş denize giremiyor" komedisi bu söylediğimizin yansımalarından birisi olarak görülebilir.

Konut sahipliği ile ilgili birkaç şeye değinmeden geçemeyeceğim. Şehir çevresindeki yeni ve nispeten daha ucuz konutların varlığı hem kent merkezi

hem de kent çevresindeki konutların fiyatlarını nispeten düşük tutar. Şehirlerin genişlemesini engellemek konut sahipliğinin bir zümre için adeta imtiyaz olarak kalması ve orta sınıfların konut sahipliğinin engellenmesi anlamına gelirdi. Kentlerin tarihinin gösterdiği gibi, ancak büyüyen şehirlerin varlığı durumunda, gelir seviyesinde üst basamaklara tırmanmaya başlayan kesimler için konut sahipliği katlanılabilir maliyet seviyelerinde gerçekleşir. Yani kentleri merkezlerine hapsedmenin alternatif maliyeti daha düşük bir konut sahipliği oranıdır. Kentlerimizin çevreye genişlemesine karşı çıkan solcu elitlerimiz, toplumun dar gelirli üyelerinin aleyhine bir durumu savunduklarının farkında bile değil görünüyorlar. Onların adına, ne kadar da yazık.

Altyapı yatırımlarına karşı çıkmak için bahanelerden birisi olan çevre duyarlılığı, ne yazık ki, bir ağaç fetişizmine dönüşmüş durumda. Ağaç varlığı artan ve çok büyük ihtimalle de önümüzdeki on yıllarda bu artışın güç kazanacağı bir ülkede, altyapı yatırımlarına böyle bir gerekçe ile muhalefet edilmesi pek bir anlam taşımıyor. Tartışmanın hatırına ağaç varlığı artmayan bir ülkede olduğumuzu varsaysak dahi, devasa bir bağlantı noktası olarak Türkiye'nin ve İstanbul'un gittikçe acilleşen ulaşım ihtiyaçları gündemdeki altyapı yatırımlarının çevresel maliyetlerini fazlasıyla katlanılabilir kılmaktadır. "Neden bu yatırımları yapıyoruz ki?" asıl soru değildir. Yükseltilmesi gereken asıl soru "Neden bu yatırımları bundan 30-40 yıl önce zaten gerçekleştirmiş olma başarısını gösteremedik" olmalıdır.

İstanbul bağlamında yapılan bir itiraz da geçerli değildir. Neden hep İstanbul'a altyapı yatırımı yapıyoruz sorusunun cevabı gayet basittir. Bölgeler arası daha dengeli bir kalkınma için öncelikle İstanbul'da biriken sermayenin Anadolu'ya hareketinin mümkün olduğunca kolaylaşması gereklidir. Bunun olması için de üçüncü havalimanı ve köprü, İzmit Körfez Geçişi, Hızlı Tren ve yeni otoyollardan başka ulaşım imkânlarına sahip değiliz.

Konut sahipliğinin nüfus tabanına yayılması, çevre koruma, bölgeler arası gelişmişlik farklarının törpülenmesi ve benzeri hassasiyetler kesinlikle kulak verilmesi gereken önemli konulardır. Ancak, ne yazık ki, ülkemizde bu hususta yazan-konuşan insanların büyük çoğunluğu kendi önerilerinin hiçbir alternatif maliyeti yokmuş gibi düşünmektedir. Thomas Sowell'in söylediği gibi; Konu kamu politikası olduğunda "çözümler" yoktur, fiiliyatta var olan şey farklı alternatif fayda ve maliyetler arasında "seçimler" yapma zorunluluğudur.

Bu anlayışın ve elbette ki insanoğlunun ihtiyaçlarının önde geldiği bir tartışma ortamı daha yaşanabilir şehirlere giden yolda hepimize önemli bir destek sağlayacaktır.



## Her Şeyin Bedeli

### İmkân ve Refah Üstüne Bir Hikâye

#### RUSSELL ROBERTS

Çeviren: Mustafa Acar

Bu kitap F. A. Hayek'ten ilhamla piyasanın kendiliğinden doğan düzenini günlük hayattan örnekler sunarak somut halde okuyucuya aktarıyor. Hayatta her insanın karşılaşılabileceği gerçeklikte kurgulanmış olaylar ve piyasada faaliyet gösteren firmaların bireylerin aleyhine gibi görünen uygulamalarının aslında nasıl olumlu sonuçlar doğurduğu ve bunun "kendiliğinden doğan düzen" teorisinin temelini oluşturduğu, romanda eğlenceli bir şekilde açıklanıyor.

Düşünün, doğal bir afet olmuş. Yakınlardaki süpermarket ise bir gecede her şeyin fiyatını ikiye katlamış. Siz de buna isyan edip protestolara katılmaz mıydınız? Meşhur bir tenis oyuncusu ve Stanford Üniversitesi öğrencisi Ramon Fernandez de aynen öyle yapıyor. Kim yapmaz ki?.. Ama aynı Ramon, acaba ekonomi profesörü Ruth Lieber'in piyasanın bu (doğal) işleyişinin herkesin faydasına olduğu savlarına ikna olacak mı?

Zamların her zaman kötü olduğunu, devletin buna engel olması gerektiğini, piyasanın kendi haline bırakıldığında sonucun iyi olmayacağını düşünüyorsanız, bir de siz ekonomi profesörü Ruth Lieber'le konuşun...

358 Sayfa / 10,5x16 cm / 1. Baskı, Ekim 2014 / 978-975-251-022-7 / ₺14

## Hip Hop

### Bir Serbest Piyasa Tarihi\*

Brandon Maxwell

Yazar, Serbest Gazeteci

Çeviren: Görkem Güven

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 127-131

Hiphop yalnızca bir müzik değildir. Dansı, giysileri, kokuları, aksesuarları; sineması, radyo ve televizyonu; kitapları, dergileri, hatta içkileriyle kendine özgü bir kültürdür. Çok az ticarî faaliyet vardır hiphop'ın dokunmadığı. Hayat kaynağı karmaşık ritimler, sesler, vokaller, tınılar ve sözler olduğu halde hiphop her aşamasında serbest piyasa tarafından cesaretlendirilmiştir.

Dünya çapında 24 milyon insan hergün hiphop dinliyor; yarım milyon insan her ay hiphop konserlerinde canlı performanslar izliyor ve 28 milyon insan her yıl bir hiphop albümü satın alıyor. Bu 10 milyar dolarlık her geçen gün büyüyen bir endüstri demektir. Freeman okurlarına tanıdık gelecek olan, Leonard Read'in basit bir kalemin yapımına varan karmaşık yapıyı anlattığı hikayeyi andırıyor.

### Mikrofonu Geçmek

Hiphop, bir gecede ticarî ve kültürel bir güç odağı olmadı. Serbest piyasa hızlandırıcı bir rol oynadı ve piyasa süreci –rekabet, tasfiye, takviye- zaman içerisinde bir kültürü ve tarzı şekillendirdi. Serbest piyasanın bu işlemleri kayıt, harmanlama ve uzmanlaşma aşamaları ile tamamlandı ve yeni dinleyiciler edinmeyi amaçladı. Piyasanın açtığı yollar hiphop'ın keşfedilmesine yardımcı oldu.

\* Yazının orijinali: Yazının orijinali: "Hip Hop: A Free-Market History", *The Freeman*, February 06, 2013. ([http://www.fee.org/the\\_freeman/detail/hip-hop-a-free-market-history](http://www.fee.org/the_freeman/detail/hip-hop-a-free-market-history))